

รอยร้าวไทย-ลาว รอยร้าวในอาเซียน:
วิเคราะห์จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์
ที่เกี่ยวข้องกับกรณีกារกบฏของเจ้าอนุวงศ์
Discordance between Thailand and Laos PDR
(Discordance within ASEAN): An Analysis of the
Historical Document Aries Based on the Case Study
of Lord Anouvong of Vientiane Rebellion

ปรารภษา แซ่อึ้ง*
ภารดี มหาพันธ์**

บทคัดย่อ

ไทยและลาวประเทศบ้านใกล้เรือนเคียงซึ่งมีประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศต่อกันที่ยาวนาน ตลอดระยะเวลาของการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างกัน ปรากฏถึงความสัมพันธ์ในลักษณะที่เป็นมิตรและขัดแย้ง กรณีความขัดแย้งที่รุนแรง คือ เหตุการณ์การกบฏของเจ้าอนุวงศ์เจ้าเมืองเวียงจันทน์ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว แม้เหตุการณ์นี้จะผ่านมานานถึง ๑๘๗ ปีแล้วก็ตาม แต่รอยร้าวอันเกิดจากเหตุการณ์ในครั้งนั้นยังคงอยู่ในความทรงจำโดยเฉพาะอย่างยิ่งในความทรงจำของลาวผู้ซึ่งเป็นฝ่ายพ่ายแพ้และถูกกระทำอย่างโหดเหี้ยมจากไทย รอยร้าวในครั้งนี่จึงกลายเป็นอุปสรรคสำคัญประการหนึ่งซึ่งกีดขวางพัฒนาการของประชาคมอาเซียนที่กำลังจะเกิดขึ้นภายในอนาคตอันใกล้

คำหลัก: รอยร้าว, หลักฐานทางประวัติศาสตร์, กบฏเจ้าอนุวงศ์, ประชาคมอาเซียน

* นิติระดับปริญญาเอก สาขาไทยศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

** รองศาสตราจารย์ สาขาไทยศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
อาจารย์ที่ปรึกษา

Abstract

In the long ancient history, the relation of Thailand and Laos PDR had shared as the neighboring countries for more than centuries. Throughout the Laos-Thai relation, there was both positive and negative relationship among these countries. One of the most extremely crisis conflicts was the case of Lord Anouvong of Vientiane rebellion in the era of King Rama III (King NungKlao). Even the rebellion event took historically place 187 years ago, but the side-effect of the conflicts has remained especially within Laos' mind whom lose. This discordance become to the one of important problem that obstruct ASEAN Community's development which will be happened in the upcoming few years.

Keywords: Discordance, Historical Documentaries, Lord Anouvong of Vientiane Rebellion, ASEAN Community

บทนำ

การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ นับเป็นสิ่งสำคัญและมีความจำเป็นกับสังคมมนุษย์มาโดยตลอด เนื่องจากประวัติศาสตร์คือการศึกษาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีตเพื่อนำไปสู่ความเข้าใจในปัจจุบัน ตลอดจนเป็นแนวทางในการคาดการณ์อนาคต สังคมมนุษย์ในปัจจุบันล้วนเป็นผลมาจากการกระทำของมนุษย์ในอดีต และอาจส่งผลกระทบต่อชาติที่จะเกิดขึ้นในอนาคต จึงกล่าวได้ว่า ประวัติศาสตร์มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม รวมถึงกระบวนการคิดของมนุษย์ที่เชื่อมโยงระหว่างอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ยิ่งไปกว่านั้นประวัติศาสตร์ยังเป็นปัจจัยที่กำหนดความเปลี่ยนแปลงในสังคมมนุษย์เสมอมา

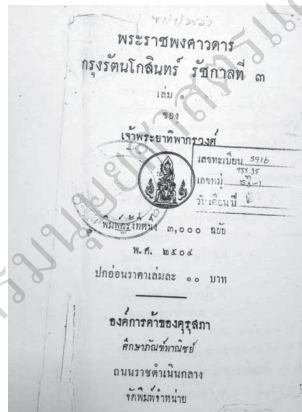
การกบฏของเจ้าอนุวงศ์เจ้าเมืองเวียงจันทน์ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญซึ่งก่อให้เกิดรอยร้าวระหว่างความสัมพันธ์ไทย-ลาวนับจากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน หลักฐานทางประวัติศาสตร์ของไทยกล่าวถึงเหตุการณ์ในครั้งนี้โดยประณามเจ้าอนุวงศ์ว่าเป็น “กบฏ” ขณะที่หลักฐานทางประวัติศาสตร์ของลาวเชิดชูพระองค์เป็นวีรกษัตริย์

ผู้กล้าหาญ ยอมสละชีพเพื่อแลกกับเอกราชของชาติ ส่วนไทยคือศัตรูผู้รุกรานที่แสนเหี้ยมโหด หลักฐานทางประวัติศาสตร์เหล่านี้เป็นเสมือนการตอกย้ำถึงความขัดแย้งระหว่างไทย-ลาว และนับว่ามีบทบาทอย่างยิ่งต่อการหล่อหลอมทัศนคติของประชาชนไทยและลาวในปัจจุบันที่กำลังเตรียมความพร้อมสู่การเป็นสมาชิกประชาคมอาเซียนร่วมกันในอนาคต

๑. วิเคราะห์หลักฐานทางประวัติศาสตร์ของไทยที่เกี่ยวข้องกับกรณีกบฏเจ้าอนุวงศ์

หลักฐานทางประวัติศาสตร์ของไทยที่เกี่ยวข้องกับกรณีกบฏเจ้าอนุวงศ์ มีปรากฏอยู่ไม่มากนัก ได้แก่

๑.๑ พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๓

ภาพที่ 1 พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 3

พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 3 เรียบเรียงโดยเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ (ขำ บุนนาค) ได้บรรยายถึงเหตุการณ์การกบฏของเจ้าอนุวงศ์ การปราบกบฏของไทยด้วยความเด็ดขาดรุนแรง รวมทั้งการกวาดต้อนประชากรลาว เนื้อหาของพระราชพงศาวดารฉบับนี้หลายช่วงหลายตอนที่สะท้อนให้เห็นถึงความคับแค้นของไทยที่มีต่อเจ้าอนุวงศ์ เช่น จุดหมายของกรมพระราชวังบวรฯ แม่ทัพใหญ่ของไทยที่ปราบบั้งคมพูลฯ เรื่องเมืองเวียงจันทน์ ในรายละเอียดของจุดหมายแสดงให้เห็น

เห็นว่ากรมพระราชวังบวรฯ ทรงเลิกให้เกียรติยกย่องเจ้าอนุวงศ์และราชวงศ์ของเวียงจันทน์ ซ้ำยังกล่าวว่าเจ้าอนุวงศ์นั้นเป็น **เสี้ยนหนาม** ของแผ่นดิน ดังความว่า

...ครั้นจะคิดให้ตั้งเมืองเวียงจันทน์ไว้...ก็ยังไม่ได้อภัยอนุ
อ้ายปากดี อ้ายราชวงศ์ อ้ายสุทิสรา อ้ายโงะ...จึงให้
ทำลายเมืองเวียงจันทน์เสียให้สิ้นอาลัย...

(เจ้าพระยาทิพากรวงศ์, 2504, หน้า 64)

และ

...จะติดตามตัว**อ้ายอนุ อ้ายปากดี อ้ายราชวงศ์**
อ้ายสุทิสรา อ้ายโงะ กับบุตรภรรยาญาติพี่น้อง
 ทูลเกล้าทูลกระหม่อม ถึงมาตราบว่าจะมิได้ตัว
 ก็ไม่ได้กลับมาตั้งเป็น**เสี้ยนหนาม**ในแผ่นดินขึ้นได้...

(เจ้าพระยาทิพากรวงศ์, 2504, หน้า 66)

หลังจากกองทัพไทยสามารถตามจับตัวเจ้าอนุวงศ์ส่งลงมาจับที่กรุงเทพฯ ได้แล้ว พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ 3 ยังกล่าวถึง การนำตัวเจ้าอนุวงศ์ใส่กรงเหล็กตั้งประจานไว้หน้าพระที่นั่งสุทไธสวรรย์ และมีประชาชนที่สูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักในครอบครัวจากการทำสงครามในครั้งนั้น วนเวียนมาสาปแช่งเจ้าอนุวงศ์เป็นจำนวนมาก ดังความว่า

...แล้วรับสั่งให้ทำที่ประจานลงที่หน้าพระที่นั่งสุทไธสวรรย์
 ทำเป็นกรงเหล็กใหญ่สำหรับใส่อนุ มีรั้วตารางล้อมรอบทั้ง
 ๔ ด้าน...ราษฎรชายหญิงทั้งในกรุงทั้งนอกกรุงพากันมาดู
 แน่นอัดไปทุกเวลามีได้ขาด ที่ลูกผีวญวณที่น้องต้องเกณฑ์
 ไปทัพตายเสียครั้งนั้น ก็มานั่งบ่นพรรณนาด่าแช่งทุกวัน...

(เจ้าพระยาทิพากรวงศ์, 2504, หน้า 92-93)

1.2 พระเจดีย์ปราบเวียง หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญซึ่งเป็นเสมือนสัญลักษณ์แห่งชัยชนะของไทยที่มีต่อเวียงจันทน์ในการปราบกบฏเจ้าอนุวงศ์ กรมพระราชวังบวรฯ ทรงมีรับสั่งให้สร้างเจดีย์นี้ไว้ที่ค่ายหลวงเมืองพันพร้าว

(ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของหน่วยรักษาความสงบเรียบร้อยตามลำน้ำโขงเขตหนองคาย) เพื่อบรรจุพระพุทธรูปทั้งหลายที่ไทยอัญเชิญมาจากเวียงจันทน์เมื่อคราวทำสงครามกับเจ้าอนุวงศ์ใน พ.ศ. 2370 และให้ชื่อเจดีย์นี้ว่า **พระเจดีย์ปราบเวียง** พร้อมกับให้จารึกความซื่อของเจ้าอนุวงศ์เอาไว้เพื่อไม่ให้หัวเมืองลาวทั้งหลายเอาเป็นเยี่ยงอย่าง ดังที่มีหลักฐานปรากฏเรื่องราวของการสร้างพระเจดีย์ปราบเวียงความว่า

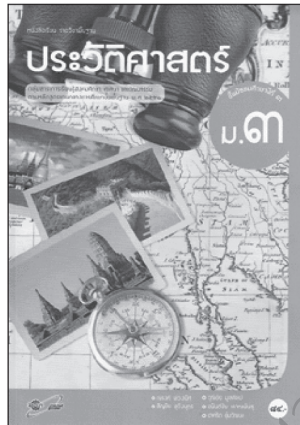
...ได้ให้ก่อพระเจดีย์ ณ ค่ายหลวงเมืองพันพร้าว...แล้วจะจารึกพระนามว่า พระเจดีย์ปราบเวียง และความซื่ออายอนูไว้ในแผ่นศิลาให้ปรากฏอยู่ชั่วฟ้าและดิน อย่าให้หัวเมืองทั้งปวงดูเยี่ยงอย่างกันต่อไป...
(เจ้าพระยาทิพากรวงศ์, 2504, หน้า 69)

ใน พ.ศ. 2371 เจ้าอนุวงศ์ได้ส่งไพร่พลไปทำลายพระเจดีย์ปราบเวียงพร้อมทั้งนำพระพุทธรูปที่บรรจุอยู่ภายในพระเจดีย์ทั้งหมดกลับเวียงจันทน์ สุดท้ายเมื่อกองทัพไทยสามารถปราบการกบฏในครั้งนี้สำเร็จจึงอัญเชิญพระพุทธรูปกลับมาประดิษฐานยังฝั่งไทยอีกครั้ง ส่วนพระเจดีย์ปราบเวียงที่ถูกทำลายจนเหลือแต่ฐานก็ยังคงตั้งเด่นอยู่ริมแม่น้ำโขงหันหน้าเข้าหาเมืองเวียงจันทน์เป็นดังหลักฐานที่สื่อถึงความรู้สึกเจ็บแค้นที่ไทยได้รับ

ภาพที่ 2 พระเจดีย์ปราบเวียง

1.3 แบบเรียนประวัติศาสตร์

ภาพที่ 3 แบบเรียนประวัติศาสตร์

ถูกเขียนขึ้นตามอุดมการณ์ชาตินิยม โดยมีจุดประสงค์ให้เยาวชนเกิดสำนึกของความรักชาติ เนื้อหาภายในแบบเรียนได้หยิบยกเอาเรื่องราวของพระมหากษัตริย์ วีรบุรุษ และวีรสตรีที่แสดงวีรกรรมอย่างกล้าหาญในการปกป้องบ้านเมือง ตลอดจนกล่าวถึงเหตุการณ์การกบฏของเจ้าอนุวงศ์ โดยให้ความสำคัญกับการเชิดชูวีรกรรมความกล้าหาญของท้าวสุรนารีที่ต่อสู้จนสามารถเอาชนะเจ้าอนุวงศ์ซึ่งหวังกอบกู้เอกราชจากไทย

2. วิเคราะห์หลักฐานทางประวัติศาสตร์ของลาวที่เกี่ยวข้องกับกรณีกบฏเจ้าอนุวงศ์

หลักฐานทางประวัติศาสตร์ของลาวที่เกี่ยวข้องกับกรณีกบฏเจ้าอนุวงศ์ มีปรากฏอยู่หลายชิ้นด้วยกันทั้งหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษรและไม่เป็นลายลักษณ์อักษร สะท้อนให้เห็นว่าลาวให้ความสำคัญกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ในครั้งนี้อย่างยิ่ง หลักฐานที่สำคัญ ได้แก่

2.1 **พระพุทธรูปพระราชเชษฐา** เป็นพระพุทธรูปปางสมาธิศิลปะลาวที่เจ้าอนุวงศ์สั่งให้สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2369 ขณะเตรียมก่อการกบฏต่อไทย ที่ชั้นหน้า

กระดานด้านล่างสุดของฐานพระพุทธรูปมีจารึกอักษรไทยน้อย ภาษาไทยและบาลี
รวม 5 บรรทัด ความว่า

...สมเด็จพระราชเชษฐา(เจ้าอนุวงศ์) อาปณคามาภิราช
ชาติสายสุริยวงศ์ มีจิตศรัทธาในพระพุทธศาสนา
ให้หล่อพระพุทธรูปองค์นี้ น้ำหนัก 25,000
เทียมพระแก้วมรกตเจ้า เมื่อจุลศักราช 1188...

(เทิม มีเต็ม, ม.ป.ป., หน้า 172)

จากข้อความในจารึกที่ฐานพระพุทธรูปนี้ สะท้อนให้เห็นว่าชาวลาวยังคง
มีความระลึกถึงพระแก้วมรกตที่ถูกอัญเชิญมาประดิษฐานในไทย แม้ว่าเหตุการณ์
ดังกล่าวจะผ่านมานานถึง 48 ปีแล้วก็ตาม แต่ชาวลาวยังคงจดจำและโศกเศร้าเสีย
ใจกับเหตุการณ์ในครั้งนั้น จนอาจกลายเป็นปัจจัยหนึ่งของการตัดสินใจการบฏ
ของเจ้าอนุวงศ์ในที่สุดก็เป็นได้

ภาพที่ 4 พระพุทธรูปพระราชเชษฐา
ปัจจุบันเก็บรักษาอยู่ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติอุบลราชธานี

2.2 สานลืบพะสุน

ภาพที่ 5 สานลืบพะสุน

สานลืบพะสุน คือ วรรณกรรมอีสานซึ่งมีชื่อเรียกและเขียนหลากหลายแตกต่างกันไป ได้แก่ ลีปสุญ ลีพสุน ลีปปสุญ ลีบบสุญ ลีบพะสุน และลืบพระสุรย์ มีความหมายถึงการลบหรือบดบังดวงอาทิตย์ สานลืบพะสุนยังไม่ทราบที่มาแน่ชัดว่าใครเป็นผู้ประพันธ์ แต่มีข้อสันนิษฐานถึงผู้ประพันธ์ดังนี้

(1). **ท้าวปางคำ** เจ้าเมืองหนองบัวลำภู เป็นผู้ประพันธ์ขึ้นเมื่อกว่า 600 ปีมาแล้ว เพื่อแสดงความรักความคิดถึงที่มีต่อหญิงคนรัก (พรชัย ศรีสารคาม, 2528, หน้าคำนำ)

(2). **เจ้าอนุวงศ์** เจ้าเมืองเวียงจันทน์เป็นผู้ประพันธ์ โดยบรรยายถึงความเจ็บแค้นที่ลาวต้องสูญเสียอิสรภาพ และพระองค์ก็คิดจะทำการกอบกู้ชาติอยู่เสมอ (ปราโมทย์ ไนจิต, 2554, หน้า 215-216 และสถาบันวิทยาศาสตร์สังคมแห่งชาติ, 2010, หน้า 77)

(3). **พระมหาสมณพราหมจารย์ลืบสองกวี** สังฆราชองค์สุดท้ายของอาณาจักรล้านช้าง และที่ปรึกษาราชสำนักของเจ้าอนุวงศ์เป็นผู้ประพันธ์ (ปราโมทย์ ไนจิต, 2554, หน้า 216- 217)

(4). นักปราชญ์แห่งลุ่มแม่น้ำโขงยุคหลังเจ้าอนุวงศ์ แต่จะเป็นใครนั้น ไม่ได้ระบุชื่อชัดเจน วัตถุประสงค์ในการประพันธ์ก็เพื่อตักเตือนคนลาวให้ระวังคนไทย เนื่องจากช่วงเวลานั้นลาวมีฐานะเป็นประเทศราชของไทย และมักถูกเจ้านายไทยข่มเหงรังแก (ปราโมทย์ ในจิต, 2554, หน้า 217)

ไม่ใช่แค่เพียงเรื่องของผู้ประพันธ์เท่านั้นที่ยังคลุมเครือ แม้แต่เนื้อหาของसानลืบพะสุนก็ยังถูกตีความแยกออกเป็นหลายประเด็นด้วยกัน กล่าวคือ

ธวัช ปุณโณทก ผู้เชี่ยวชาญวรรณกรรมอีสาน ระบุว่าसानลืบพะสุน หรือลอบปลงูญ หมายถึง ลอบไม่หมด เป็นวรรณกรรมเกี่ยวกับปรัชญาทางศาสนา มีจุดประสงค์เพื่อสอนให้คนรู้จักประหยัดมัธยัสถ์ อย่าหลงระเริงในการใช้ชีวิต เพราะต่อไปในภายหน้าจะเกิดภัยพิบัติ ซึ่งเนื้อหาทั้งหมดของวรรณกรรมเรื่องนี้มีที่มาจากคำทำนายทางพระพุทธศาสนา (ธวัช ปุณโณทก, สัมภาษณ์, 3 มิถุนายน 2554)

จารุวรรณ ธรรมวัตร จัดसानลืบพะสุนเป็นวรรณกรรมประเภทนิราศ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความรัก

พรชัย ศรีสารคาม ผู้เรียบเรียงसानลืบพะสุนฉบับที่พระอริยานุวัตร (อารีย์ เขมจารี) เป็นผู้ถอดชำระ มีความเห็นว่า สานลืบพะสุนมีลักษณะคล้ายจดหมายระบายความในใจของชายคนหนึ่งที่มีต่อหญิงคนรัก หรือที่ชาวอีสานเรียกว่า “สารฮัก” (สารสนรัก)

คณะคณาจารย์ภาควิชาภาษา-วรรณคดี คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยแห่งชาติ มีความเห็นว่าसानลืบพะสุนเป็นวรรณกรรมการเมืองที่ซ่อนเนื้อหาโดยใช้รูปแบบของการเขียนสาส์นถึงคนรัก มีเนื้อหาเป็นรหัสลับที่ต้องตีความ ซึ่งคณะวิจัยได้ทำการวิเคราะห์เนื้อหาของसानลืบพะสุน โดยตีความหมายสรุปเป็นตอน (บัน) ได้ดังนี้

ตอนที่หนึ่ง (บันบังรหัส) สะท้อนถึงการดิ้นรนของนักชาตินิยมที่ต้องการปลุกระดมคนทั้งชาติให้ลุกขึ้นต่อสู้กับศัตรูในภาวะที่ประเทศชาติถูกต่างชาติที่มีกำลังแข็งแกร่งกว่าครอบครอง สภาพจิตใจของชาวลาวย่ำแย่ แดกความสามัคคี บ้านแตกสาแหรกขาด ยิ่งไปกว่านั้นผู้แต่งยังได้สอดแทรกแนวคิดความรักชาติโดยผ่านการเปรียบเทียบ สุดท้ายผู้แต่งยังย้ำว่าหากต้องการได้เอกราชกลับคืนมาต้องอาศัยการร่วมแรงร่วมใจกันลุกขึ้นต่อสู้ด้วยอาวุธ (ปราโมทย์ ในจิต, 2554, หน้า 220) ดังข้อความในसानลืบพะสุน ความว่า

...ดวงนี้ชื่อว่าเป็นธรณีดิน	กุมพะกอนกำไฮบ
เกาะกายเกยโลบเลี้ยว	สุเมรุค้ำนโค่นคลอน
คละเคลื่อนคองแก่นเหง้า	กาทาบไทวกระจัด
เสลานาฎณา	เกลื่อนทะเลดังทลายย้อย
อานนท์เนาแนบพื่น	เพื่อนพาดพองสมุทร
นาโคคะ	คาดโองฮามย้อย
จักวาลเหลือ้ม	คีรีเหวหวั่น
นาคะเพื่อนพึ่งฟ้า	พุ่มเพี้ยแค้เพี้ย
ครุฑะอำปึกขึ้น	ขำเมฆเฮืองฤทธิ์
จันโทเมาม่วมุด	มีดแสงสุริย์อำ...

(ดวงจัน วันนะบุบผา, 2010, หน้า 1)

ข้อความในสานลึบพะสุนที่ยกมานี้บรรยายถึงสภาพบ้านเมืองของลาว ในช่วงที่ถูกศัตรูต่างแดนรุกราน บ้านเมืองต้องเผชิญกับความยากลำบาก สุนฺญเสย เอกราช สร้างความรู้สึกเจ็บแค้นให้แก่ชาวลาวอย่างแสนสาหัส ศัตรูที่กล่าวถึงในที่นี้ ถูกแทนด้วยคำว่า **ครุฑะ** หมายถึง **ครุฑ** ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของไทย สะท้อนให้เห็นถึงความมีพลังและการแผ่อำนาจเข้ายึดครองจนทำให้ **จันโท** หมายถึง **พระจันทร์** ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของลาวต้องอับแสงลง (เบญจวรรณ ชัยยะ, 2554) ข้อความอีกตอนหนึ่งของสานลึบพะสุน กล่าวว่า

...ตราบไปดวงถนัดเอ้อม	สุเมรุทองเทียวทอง ยามใด
จักใคร่คอยคาดยื้อ	เยียวห้อมหอบพระจันทร์
.....	.....
คิดใคร่ทวยทวังปลิ้น	ยอดดาวเปลื้องแกว่ง เอานั้น
ฎุพาดม้าง	ดูต้องตอกกะแจ
.....	.....
กลัวที่ฟ้าแปรขัว	ขนานเค้าคีความ...

(ดวงจัน วันนะบุบผา, 2010, หน้า 2-3)

ข้อความตอนที่ยกมานี้แสดงให้เห็นถึงความคิดและความพยายามต่อสู้เพื่อให้ได้เอกราชกลับคืนมา แม้จะต้องใช้ความรุนแรง ตลอดจนอาวุธ เช่น ดาวหมายถึง ดาบ ก็ตาม

ตอนที่สอง (บันทึกที่คิด) เป็นตอนกลางของสานลึบพะสุนซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงยุทธศาสตร์ ยุทธวิธี และการจัดตั้งแกนนำเพื่อต่อสู้ช่วงชิงเอกราชคืนจากไทย รวมถึงการปลุกกระดมให้ประชาชนเกิดความสามัคคี เข้มแข็ง ช่วยกันคิด ตลอดจนตระหนักว่าการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งเอกราชเป็นหน้าที่ของประชาชนลาวทุกคน ดังข้อความในสานลึบพะสุนที่ว่า

...ใจหม่อมอ้าย

หมายมุ่งพระไม้มิตร

ซิคอยปูนปอง¹ฮัก

ฮ่วมเฮียงฮาวถ้าน²...

(ดวงจัน วันนะบุบผา, 2010, หน้า 3)

และยังปรากฏข้อความที่ใช้ปลุกกระดมด้วยเนื้อหาในเชิงตัดพ้อว่า ประชาชนมีเป็นจำนวนมาก แต่จะหาคนรักและเสียสละเพื่อชาตินั้นหายาก ดังข้อความที่ว่า

...หลายลำไม้

ในป่าอนันต์นัก

หาลำเป็นของหอม

แก่นจันทน์มิได้

คนเต็มบ้าน

คามมีมาก

หาผู้ต้อง

มโนให้ไปมี...

(ดวงจัน วันนะบุบผา, 2010, หน้า 6)

ตอนสุดท้าย (บันทึกที่อ่าว) กล่าวถึงจุดประสงค์ที่ต้องการปลดปล่อยชาติ การช่วงชิงเอกราช ซึ่งเป็นความปรารถนาอันแรงกล้า จนทำให้ผู้แต่งไม่มีความสุขกินไม่ได้นอนไม่หลับ ฝ้าแต่กระวนกระวายใจ คั่งแค้น เนื่องจากไม่พอใจไม่ชอบการใช้ชีวิตในภาวะที่ประเทศชาติสูญเสียเอกราชและเป็นเมืองขึ้นของชาติอื่น

¹ ปูนปอง หมายถึง ทุณฺณอม (พรชัย ศรีสารคาม, 2528, หน้า 2)

² ฮาวถ้าน หมายถึง เหมือนคน ๆ เดียวกัน (พรชัย ศรีสารคาม, 2528, หน้า 2)

เช่นนี้ ในที่สุดผู้แต่งตัดสินใจเอาชีวิตแลกกับความเป็นเอกราช สิ่งนี้คือจุดยืนและอุดมการณ์ที่ไม่เปลี่ยนแปลง (ปราโมทย์ ในจิต, 2554, หน้า 220) ดังข้อความที่ว่า

...โอนอ ยามนี้เป็นดังปลาตายซ้อน หนองน้ำน้ำเขินขาด
ฝนบ่สงรงผเดให้ ตายแล้งแดดเผา แลนอ

.....
.....
แสนสิ่งในทรวงเอ้า หนวยหามือสว่างบ่มีแล้ว

.....
.....
ปานนี้ดาวเสด็จกลัว ดวงเขมิมีดมุง บ่มีแล้ว
ฮู้ว่าสุริยมาแล่นกุ่ม กุมพระจันทร์มีมัด

.....
.....
โอนอความทุกขซ้อน³ พันที่แสนถนัด
โฮมอยู่ในทรวงถม ผู้เดียวผะอวนอ้าย
อันว่าจอมกษัตริย์พัน เททรวงทันสวาท บ่นอ
อย่าได้ปละอกขม่อม⁴ไว้ แดดดินผู้เดียว แต่เนอ...

(ดวงจัน วันนะบุบผา, 2010, หน้า 35-41)

2.3 พื้นเวียง เป็นวรรณกรรมที่แพร่หลายในภาคอีสานและลาว อีกเรื่องหนึ่งซึ่งแต่งขึ้นด้วยโคลงสาร หรือเรียกว่า กลอนลำ สันนิษฐานว่าแต่งขึ้นภายหลังเหตุการณ์การกบฏของเจ้าอนุวงศ์ 43 ปี (ราว พ.ศ. 2422) โดยผู้แต่งซึ่งเป็นคนท้องถิ่นในภาคอีสานหรือชาวลาวที่มีชีวิตอยู่ในช่วงของเหตุการณ์ดังกล่าว จุดประสงค์ในการแต่ง คือ เพื่อใช้อ่านในงานศพ (งันเฮือนดี) (ธวัช ปุณโณทก, 2526, หน้า 23-28) ในวรรณกรรมเรื่องพื้นเวียงมีข้อความบางตอนที่สะท้อนให้เห็นถึงทัศนคติของลาวที่มีต่อไทย เช่น ตอนที่พรรณนาถึงสงครามปราบกบฏเจ้าอนุวงศ์ ซึ่งสร้างความสะเทือนใจแก่ชาวลาวเป็นอย่างยิ่ง เพราะนอกจากการเข่นฆ่าแล้ว กองทัพไทยยังเก็บกวาดทรัพย์สินสมบัติ แก้วแหวนเงินทองไปจนหมด ผู้แต่งกล่าวว่าสิ่งที่กองทัพไทยยังไม่ได้ไปมีเพียงข่าระแด (ข่าเผ่าหนึ่ง) เนื่องจากพวกนี้เป็นพวกที่

³ ซ้อน หมายถึง รวมอยู่ที่เดียว

⁴ ขม่อม หมายถึง เจ้าอนุวงศ์

ดูร้าย (ผีแมนตาทอก) และมีความสามารถในการรบ (รบแล้ว) ยิ่งไปกว่านั้นผู้แต่งยังพรรณนาย้อนไปถึงพระแก้วมรกตที่ถูกกองทัพกรุงธนบุรีนำไปตั้งแต่ พ.ศ. 2322 ดังความว่า

... กับทั้ง	องค์พระแก้ว
ได้ไปแล้ว	พระแก้วมรกต
ได้ไปหมด	โชตตะการเป็นบัน
อ้างค่านัน	ก็ได้ไปหมดแล้ว
ยังบได้	แต่ชำระแด
มันเป็นแม่	ผีแมนตาทอก
ไฟไปหยอก	มันรบมันแล้ว...

(รัชช ปุณโณทก, 2526, หน้า 30)

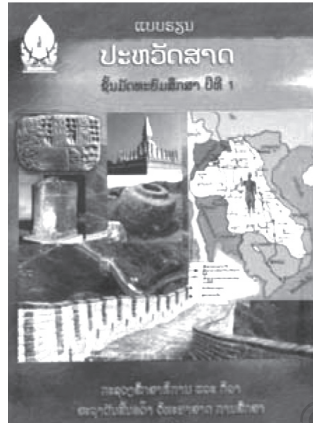
และตอนที่บรรยายถึงสภาพของเมืองเวียงจันทน์ภายหลังการปราบกบฏเจ้าอนุวงศ์โดยกองทัพไทยด้วยความขมขื่นว่า เวียงจันทน์ที่เคยรุ่งเรืองกลับกลายเป็นเมืองร้าง ปราศจากผู้คน มีเพียงเสียงหมาเห่าหอนหาเจ้าของอยู่ทั่วเมือง ดังความว่า

...ตั้งแต่เวียงจันทน์แตก	เมืองละครสูญเปล่า
มีแต่หมาเห่าอ้อย	หาเจ้า ⁵ ทั่วเมือง หิ้นแล้ว...

(รัชช ปุณโณทก, 2526, หน้า 96)

⁵ เจ้า หมายถึง เจ้าของ

2.4 แบบเรียนประวัติศาสตร์

ภาพที่ 6 แบบเรียนประวัติศาสตร์

แบบเรียนประวัติศาสตร์เป็นเสมือนเครื่องมือของรัฐในการใช้หล่อหลอมเยาวชนให้เกิดจิตสำนึกของความรักชาติไม่ต่างไปจากแบบเรียนประวัติศาสตร์ของไทย ด้วยเหตุนี้เรื่องราวการสูญเสียเอกราชให้แก่ไทย การถูกรุกรทำร้ายโดยศัตรูผู้รุกราน จึงถูกนำมาบรรจุไว้ในแบบเรียนประวัติศาสตร์ เนื้อหาของแบบเรียนประวัติศาสตร์ได้บรรยายถึงวีรกรรมของเจ้าอนุวงศ์วีรกษัตริย์องค์สุดท้ายแห่งราชวงศ์ล้านช้างเวียงจันทน์ ผู้นำพาประชาชนลาวกอบกู้เอกราชของชาติจากการกดขี่ปกครองของไทย

เรื่องของความพยายามในการกู้อิสรภาพของเจ้าอนุวงศ์ถูกนำขึ้นมากล่าวถึงพร้อม ๆ กับการปราบปรามอย่างโหดเหี้ยมของไทย ในสายตาชาวลาวเจ้าอนุวงศ์คือวีรบุรุษที่ควรได้รับการยกย่อง ขณะที่ไทยคือศัตรูที่สุดแสนอำมหิตดังข้อความที่ปรากฏอยู่ในแบบเรียนประวัติศาสตร์ ความว่า

... ภายหลังอาณาจักรลาวล้านช้างได้ตกเป็นเมืองขึ้นและเมืองส่วยของศักดินาสยาม พวกเขาได้**กดขี่ขูดรีด**ประชาชนลาวอย่างหนักหน่วง ด้วยเหตุนี้จึงเกิดมีขบวนการลุกขึ้นของประชาชนลาวต่อต้านศักดินาสยามหลายขบวนการ...แต่ขบวนการต่อสู้ที่เด่นกว่าใคร

และมีความหมายทางประวัติศาสตร์อันใหญ่หลวงสำหรับ
ชาติลาวก็คือขบวนการต่อสู้ต้านศักดินาสยามใต้การนำพา
ของเจ้าอนุวงศ์ ...

(กระทรวงศึกษาธิการ, 2011, หน้า 79)

และ

...ด้วยการกระทำดังกล่าว (การปราบกบฏเจ้าอนุวงศ์)
ได้ทำให้ตัวเมืองเวียงจันทน์กลายเป็นเก้าถ่านและ
กลายเป็นเมืองร้าง จึงมีคำคมได้กล่าวสืบทอดกันมา
ถึงทุกวันนี้ว่า เวียงจันทน์ร้างเป็นโพชนี้หมาจอก
บางกอกร้างเป็นมุ้งกระต่ายนอน...

(กระทรวงศึกษาธิการ, 2011, หน้า 77)

2.5 อนุสาวรีย์เจ้าอนุวงศ์ รัฐบาลลาวมีนโยบายสร้างอนุสาวรีย์ของ
เหล่าวีรกษัตริย์ลาวโดยแฝงอุดมการณ์ชาตินิยม ตลอดจนหวังปลุกจิตสำนึกความรัก
ชาติแก่ประชาชนลาวผ่านวีรกรรมและเรื่องราวการเสียสละของวีรกษัตริย์ในอดีต
เมื่อ พ.ศ. 2545 กระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรมของลาวได้เสนอโครงการสร้าง
อนุสาวรีย์เจ้าอนุวงศ์เพื่อเป็นการเฉลิมฉลองเวียงจันทน์ครบรอบ 450 ปี⁶ ตลอดจน
ฉลองการจัดตั้งพรรคประชาชนปฏิวัติลาวครบรอบ 35 ปี (พ.ศ. 2518-2553) โดยรัฐ
ให้เหตุผลในการก่อสร้างอนุสาวรีย์เจ้าอนุวงศ์ว่า เพื่อให้ประชาชนลาวทั้งใน
ปัจจุบันและอนาคตได้สำนึกในพระคุณของพระองค์ที่มีต่อเวียงจันทน์
แผ่นดินลาว และประชาชนลาวทั้งหมดทุกเผ่าชน (สถาบันวิทยาศาสตร์สังคม
แห่งชาติ, 2010, หน้า i)

การก่อสร้างอนุสาวรีย์เจ้าอนุวงศ์เริ่มดำเนินการเมื่อต้นปี พ.ศ. 2553
โดยรัฐบาลได้จัดตั้งคณะกรรมการศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับบุคลิกลักษณะของ
เจ้าอนุวงศ์เพื่อให้ได้รูปแบบที่มีความเหมือนจริงมากที่สุด การค้นคว้ามูลฐาน
คณะกรรมการอาศัยข้อมูลจากเอกสารทางประวัติศาสตร์ ประกอบกับการสังเกต

⁶ ในปี พ.ศ. 2103 สมเด็จพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชทรงย้ายเมืองหลวงจากเมืองเชียงทอง (หลวงพระบาง
ในปัจจุบัน) มาอยู่ที่เมืองเวียงจันทน์ และใน พ.ศ. 2553 เวียงจันทน์ก็มีฐานะเป็นเมืองหลวงของลาวครบรอบ
450 ปีพอดี

ลักษณะทางกายภาพของบุตรหลานผู้สืบเชื้อสายมาจากเจ้าอนุวงศ์ซึ่งปัจจุบันตั้งถิ่นฐานอยู่ที่เมืองเซโปน แขวงสะหวันนะเขต นำมาวิเคราะห์ร่วมกัน (สถาบันวิทยาศาสตร์สังคมแห่งชาติ, 2010, หน้า 105-106)

อนุสาวรีย์เจ้าอนุวงศ์ใช้เวลาในการก่อสร้างไม่ถึง 1 ปีก็แล้วเสร็จ ในวันที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ. 2553 รัฐบาลลาวได้ทำพิธีเปิดอนุสาวรีย์เจ้าอนุวงศ์ซึ่งนับเป็นอนุสาวรีย์ที่ใหญ่ที่สุดและสูงที่สุดของลาวในปัจจุบัน (สถาบันวิทยาศาสตร์สังคมแห่งชาติ, 2010, หน้า 107) แต่ที่สำคัญกว่านั้น คือ พระอิริยาบถของเจ้าอนุวงศ์ที่พระหัตถ์ซ้ายกุมพระแสงดาบประจำพระองค์ ส่วนพระหัตถ์ขวาผายไปเบื้องหน้า (อนุสาวรีย์เจ้าอนุวงศ์ตั้งอยู่ริมแม่น้ำโขง หันหน้าออกสู่แม่น้ำ ส่วนอีกฝั่งหนึ่งของแม่น้ำ คือ หน่วยเรือรักษาความสงบเรียบร้อยตามลำน้ำโขง (นรข.) เขตหนองคาย อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย) เสมือนต้องการสื่อสารอะไรบางอย่าง ซึ่งมีผู้ตีความหมายของการสื่อสารด้วยท่วงท่าดังกล่าวออกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

(1). เป็นท่าที่เจ้าอนุวงศ์ทำการรวบรวมแม่ทัพนายกองและไพร่ฟ้าของพระองค์ เพื่อปลุกระดมให้เกิดความสามัคคี ร่วมกันกอบกู้เอกราชจากศัตรูผู้รุกราน (อนินทร์ พุฒิโชติ, 2555, หน้า 15)

(2). พระหัตถ์ขวาที่ยื่นออกมาเป็นท่าที่เจ้าอนุวงศ์แสดงถึงการให้อภัยแก่ศัตรูผู้รุกราน และผู้ที่เคยกระทำต่อพระองค์ (สายพิน แก้วงามประเสริฐ, 2553)

ข้อสันนิษฐานในข้อ (2) ยังมีความสอดคล้องกับตำแหน่งที่ตั้งของอนุสาวรีย์เจ้าอนุวงศ์ ณ สวนสาธารณะริมฝั่งโขง บริเวณบ้านดอนจัน ซึ่งปัจจุบันถูกเรียกว่า สวนเจ้าอนุวงศ์ โดยอนุสาวรีย์เจ้าอนุวงศ์ถูกจัดให้ประดิษฐานอยู่ตรงกันข้ามกับพระเจดีย์ปราบเวียงที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ของหน่วยเรือรักษาความสงบเรียบร้อยตามลำน้ำโขง (นรข.) เขตหนองคาย อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย อย่างไรก็ตามพอตรึงกับจิตใจ เพื่อประกาศให้ผู้คนทั้งสองฝั่งโขงได้รับรู้ถึงการให้อภัยต่อเหตุการณ์ที่ผ่านมาในอดีต สัมความบาดหมางแค้นเคืองแล้วหันมาเป็นมิตรที่ดีต่อกัน

ภาพที่ 7 อนุสาวรีย์เจ้าอนุวงศ์ ภาพที่ 8 ภาพถ่ายดาวเทียมแสดงตำแหน่งที่ตั้ง
ของอนุสาวรีย์เจ้าอนุวงศ์และพระเจดีย์
ปราสาทเวียง

บทสรุป

รอยแผลทางประวัติศาสตร์อันเกิดจากความขัดแย้งระหว่างไทย-ลาว กรณีการกบฏของเจ้าอนุวงศ์ ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศนับตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน ในฐานะของผู้ได้รับชัยชนะ ไทยมองลาวอย่างดูหมิ่น ซึ่งซึ่งส่วนผู้พ่ายแพ้และถูกกระทำอย่างลาวมองว่าไทยโหดเหี้ยม รุกราน คอยแสวงหาแต่ผลประโยชน์ และเป็นเพื่อนบ้านที่ไม่น่าไว้วางใจ ทศณะเช่นนี้แน่นอนว่าย่อมส่งผลในทางลบต่อความร่วมมือในประชาคมอาเซียนที่มีสมาชิกอยู่ร่วมกันโดยปราศจากความไว้วางใจต่อกัน

อย่างไรก็ตาม ความขัดแย้งระหว่างไทย-ลาว ในครั้งนี้ คือความจริงทางประวัติศาสตร์ที่รับรู้ร่วมกันทั้งสองฝ่าย โดยไม่สามารถหลีกเลี่ยงหรือปกปิดเบี่ยงได้ ฉะนั้นทั้งไทยและลาวต่างจำเป็นต้องเรียนรู้ที่จะก้าวข้ามความขัดแย้ง มองข้ามเรื่องราวความผิดพลาดในอดีต ดำเนินนโยบายต่อกันด้วยความเป็นมิตร โดยอยู่บนพื้นฐานของความเคารพซึ่งกันและกัน และหาหนทางไปสู่ “ประชาคม” ที่เป็นความหวังของประชาชนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้ได้ในที่สุด

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2011). *แบบเรียนประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1*.
 เวียงจันทน์: รัฐวิสาหกิจโรงพิมพ์ศึกษา.
- จารุวรรณ ธรรมวัตร. (2521). *ลักษณะวรรณกรรมอีสาน*. มหาสารคาม: ศูนย์ศิลปะ
 และวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.
- ดวงจันทร์ วันนะบุปผา. (2010). *सानลือบพะสุน*. เวียงจันทน์: ปี่มแห่งรัฐ.
- ทิพากรวงศ์, เจ้าพระยา. (2504). *พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ 3*
 เล่ม 1-2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- เทิม มีเต็ม. (ม.ป.ป.). *คำอ่านจารึกฐานพระพุทธรูปพระราชเชษฐา*. เอกสารถ่ายสำเนา.
- ธวัช ปุณโณทก. (2526). *พื้นเวียง: การศึกษาประวัติศาสตร์และวรรณกรรมอีสาน*.
 กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เบญจวรรณ ชัยยะ. (2554). *อาณาจักรลาวล้านช้างเข้าสู่ยุคเสื่อมโทรม เพราะ ?*.
 วันที่ค้นข้อมูล 26 พฤษภาคม 2554, จาก www.lanna.mbu.ac.th
- ปราโมทย์ ในจิต. (2554). “สารลือบพะสุน: วรรณคดีลุ่มน้ำโขงที่ไม่โปร่งใส.” ใน
ร่องรอยกาลเวลา ร่วมรู้พื้นถิ่นสุวรรณภูมิ 450 ปีเวียงจันทน์ สายสัมพันธ์
บ่กั้นขวาง ไทย สยาม ลาว วรรณกรรมสองฝั่งโขง (หน้า 211-222).
 หนองคาย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย.
- พรชัย ศรีสารคาม. (2528). *ลือบพะสุน* (พระอริยานุวัตร, แปล). มหาสารคาม:
 ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดมหาสารคาม วิทยาลัยครูมหาสารคาม.
- ภาควิชาภาษา-วรรณคดี คณะอักษรศาสตร์. (2002). *सानลือบพะสุน*. เวียงจันทน์:
 มหาวิทยาลัยแห่งชาติ.
- สถาบันวิทยาศาสตร์สังคมแห่งชาติ. (2010). *เจ้าอะนวง ปะหวัด วีระก่า และ*
อะริยะบด. เวียงจันทน์: โรงพิมพ์แห่งรัฐ.
- สายพิน แก้วงามประเสริฐ. (2553). *เมื่อเจ้าอนวงศิโยนผางาด ตำราเรียน “ประวัติ-*
ศาสตร์ไทย” จะ “ปรับเปลี่ยน” อย่างไร ?. วันที่ค้นข้อมูล 6 พฤษภาคม
 2556, จาก www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid
- อนินทร พุฒิชิตติ. (2555). *การขีดขูวีรภัษตรี: การเมืองชาตินิยมกับการดำรงอยู่*
ของรัฐสังคมนิยมลาวในยุคโลกาภิวัตน์. เอกสารถ่ายสำเนา.